

2009-02-04

PaN E0902-00009-30
LS 0901-0073

Landstingsstyrelsens förvaltning
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

Yttrande över delbetänkande Patientens rätt (SOU 2008:127)

Sammanfattning

Patientnämnden vill inledningsvis framföra vikten av att stat, landsting och kommun kan leva upp till de utfästelser som görs inom hälso- och sjukvården. Ett bestående gap mellan utfästelser och realitet riskerar, som utredningen framför, att underminera allmänhetens förtroende för den offentligt finansierade sjukvården. Det är betydelsefullt att Sverige även fortsättningsvis har en gemensam finansierad hälso- och sjukvård för att främja befolkningens hälsa och ge en god vård åt alla efter behov. Nämnden anser även, liksom utredningen, att åtgärder för att stärka patientens ställning är nödvändigt för att försvara och utveckla den gemensamt finansierade hälso- och sjukvården. Det är vidare uppenbart att vårdgivarna i dag inte alltid lever upp till den tillgänglighet och valfrihet som har utlovats.

Patientnämnden är i stort positiv till utredningens förslag. Nämnden vill dock framföra vad gäller fast vårdkontakt att det måste åligga vårdgivaren att informera patienterna om möjligheten att få en fast vårdkontakt, denna informationsskyldighet bör regleras i lag. Brister vårdgivaren i informationsskyldigheten informerar självfallet patientnämnden om denna möjlighet när patienter med detta behov vänder sig till nämnden och nämnden kan även hjälpa patienterna att komma i kontakt med vården för att försöka få en fast vårdkontakt utsedd. Däremot kan patientnämnden inte vara denna fasta vårdkontakt för patienterna eftersom det är ytterst viktigt att nämnden är opartisk och fristående från vården.

Det bästa sättet att stärka patientens ställning är att vårdgivarna lever upp till de skyldigheter som åläggs dem självmant. Nämnden har dock den erfarenheten att vårdgivarna inte alltid lever upp till sina skyldigheter och att det försvårar för patienterna och det skadar deras tillit till vården. Det är viktigt att uppföljning och utvärdering görs av föreliggande förslag för att kunna ta ställning till om man måste gå vidare med att stärka patientens ställning. Det borde således göras en utvärdering tre år efter ikraftträdandet av förslagsvis Socialstyrelsen. Ett alternativ skulle kunna vara införande av rättighetslagstiftning. Om Sverige skulle gå över från en skyldighetslagstiftning till mera inslag av rättighetslagstiftning måste effekterna av detta utredas

närmare. Det är dock möjligt att detta alternativ måste beaktas om man i framtiden inte får bukt med att vårdgivarna inte till fullo lever upp till sina skyldigheter.

Patientnämnden är slutligen även positiv till införandet av en patientlag som Ansvarskommittén tidigare har föreslagit. Lagförslaget måste dock kompletteras med nya och kommande regler på området och då även de förslag som presenteras i patientsäkerhetsutredningen (SOU 2008:117), om regeringen går vidare med dessa.

7.2 Frågan om en nationellt reglerad vårdgaranti och ”fritt vårdval”

Eftersom landstingen inte har klarat av att leva upp till utgjorda utfästelser om vårdgaranti är det bra att staten genom lagstiftning ålägger landstingen att införa vårdgaranti och att landstingen ska ombesörja att patienten kan få vård hos annan vårdgivare om landstinget inte kan leva upp till besöksgarantin eller behandlingsgarantin. Detta för att markera vikten av att landstingen tar sitt ansvar på detta område. Som komplement till detta vore det bra, som utredningen förordar, att regeringen använder sig av olika former av incitament i den statliga bidragsgivningen för att stimulera landstingen att förverkliga mål inom tillgängligheten. Det är vidare bra om regeringen, eller den myndighet regeringen utser, fastställer vårdgarantins innehåll.

Patientnämndens erfarenhet är att vårdpersonal och patienter har bristande kunskap om patientens valmöjligheter enligt den av landstingen antagna rekommendationen som finns rörande val av vårdgivare mellan landstingen (Landstingförbundets rekommendation A00:56). Genom lagstiftning kan man ibland lättare nå ut med vad som är vårdgivarens skyldigheter än genom överenskommelser och skyldigheten kan få en högre status genom lagstiftning. Det hade således varit bra om det hade funnits juridiska möjligheter att lagstifta om denna valmöjlighet när så inte är fallet, som utredningen har konstaterat, är det bra att utredningen föreslår att det ska införas i hälso- och sjukvårdslagen (HSL) att i begreppet god vård ligger att hälso- och sjukvården ska tillvarata patientens möjligheter att råda över valet av vårdgivare. I konsekvens med att patienten kan välja vård utanför det egna landstinget ska, som utredningen föreslår, 3 a § HSL andra stycket upphävas. Det vill säga den bestämmelse som föreskriver att en patient inte har rätt till behandling utanför det landsting inom vilket han eller hon är bosatt, om detta kan erbjuda en behandling som står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Information är makt. Patienter kan inte utnyttja sina så kallade rättigheter om de inte känner till vad som gäller. Patientnämnden som bland annat har till uppgift att hjälpa patienter att få den information de behöver för att kunna ta till vara sina intressen i hälso- och sjukvården har erfarit att det är svårt för patienter att hitta den information som de behöver för att ta sig fram i hälso- och sjukvården, inte minst för att de olika rättigheterna regleras på så olika sätt.

Det är således bra att vården åläggs i lag att ge patienten individuellt anpassad information om rådande kösituation, valmöjligheter när det gäller offentligt finansierad vård inom riket och innehållet i den vårdgaranti som landstinget tillämpar. Detta förutsätter dock att vårdpersonal är uppdaterad på vad som gäller och att väntetidsdata är korrekt. Patientnämnden är därför även positiv till att landstinget åläggs att inrapportera uppgifter om väntetidsdata.

7.3 Frågan om en stärkt fast vårdkontakt, PAL m.m

Patientnämnden instämmer med utredningen att det alltid ska vara vårdgivarens uppgift och ansvar att garantera patienten det stöd som man tillsammans bedömer kommer att krävas för att en vårdprocess ska kunna genomföras med beaktande av medicinsk kvalitet och patientsäkerhet. Nämnden har erfarenhet att så inte alltid är fallet och hoppas att den föreslagna ändringen i HSL att verksamhetschefen ansvarar för att en fast vårdkontakt utses eller att en likvärdig rutin finns för att säkerställa patientens behov av samordning, kontinuitet och patientsäkerhet ska leda till en förbättring. Patientansvarig läkare fungerar ju inte på det sätt som det var tänkt. Det är bra att det i lag införs att en fast vårdkontakt ska utses på begäran av patienten om det inte är obehövt med hänsyn till patientsäkerheten. Nämnden hoppas att detta tillägg ska stärka patienten att få den vårdkontakt som denna anser sig behöva.

Patientnämnden anser att det även åligger vårdgivaren att informera patienterna om möjligheten att få en fast vårdkontakt. För tydlighetens skull bör denna informationsskyldighet regleras i lag. Brister vårdgivaren i informationsskyldigheten informerar självfallet patientnämnden om denna möjlighet om fast vårdkontakt när patienter med detta behov vänder sig till nämnden och nämnden kan även hjälpa patienterna att komma i kontakt med vården för att försöka att få en fast vårdkontakt utsedd. Däremot kan patientnämnden inte vara denna fasta vårdkontakt för patienterna eftersom det är ytterst viktigt att nämnden är opartisk och fristående från vården. Patientnämnderna ska ju utifrån synpunkter och klagomål stödja och hjälpa enskilda patienter och bidra till kvalitetsutvecklingen i hälso- och sjukvården och nämnderna kan inte sköta det uppdraget på ett trovärdigt sätt om de skulle vara en del av vården.

7.4 Frågan om rätten till en förnyad medicinsk bedömning

Patientnämnden tillstyrker att landstingets skyldighet att i vissa fall medverka till att patienten får en förnyad medicinsk bedömning ska utvidgas, genom att rekvisitet att rätten enbart gäller när vetenskap och beprövad erfarenhet inte ger entydig vägledning tas bort. Det viktigaste för att stärka patientens ställning på detta område är dock att denna skyldighet blir allmänt känd för vårdgivare och dess vårdpersonal. Det gäller för övrigt alla de förslag som införs för att stärka patientens ställning. Det bästa sättet att stärka patientens ställning är att

vårdgivarna lever upp till de skyldigheter som åläggs dem självmant, utan påtryckningar.

7.5 Rättigheter, sanktioner m.m.

Patientnämnden instämmer med utredningen att skyldighetslagstiftning liksom frivilliga åtaganden som landstingen gjort gentemot medborgarna därutöver ska respekteras. Nämnden har dock den erfarenheten att vårdgivarna inte alltid lever upp till sina skyldigheter och det försvårar för patienterna och det skadar deras tillit till vården. Det är inte lätt att veta hur man på bästa sätt ska få vårdgivarna att till fullo leva upp till de skyldigheter de har. Det allra bästa vore om de skyldigheter som åläggs vårdgivarna var så förankrade hos dem att det blev enkelt och naturligt att följa dessa. Vidare att vårdgivarna ansåg att de hade ekonomiska förutsättningar att följa skyldigheterna. Om Sverige skulle gå över från en skyldighetslagstiftning till mera inslag av rättighetslagstiftning måste effekterna av detta utredas närmare. Det är möjligt att detta alternativ måste beaktas om man i framtiden inte får bukt med att vårdgivarna inte till fullo lever upp till sina skyldigheter. Det är således viktigt att uppföljning och utvärdering görs av föreliggande förslag för att kunna ta ställning till om man måste gå vidare med att stärka patientens ställning. Det borde således göras en utvärdering tre år efter ikraftträdandet av förslagsvis Socialstyrelsen.

7.6 Hur påverkar utredningens förslag Ansvarskommitténs patientlag?

Patientnämnden är positiv till införandet av en patientlag för att lyfta fram patienten och sammanställa patientens så kallade rättigheter i en lag. Detta ökar tillgängligheten för dessa regler hos allmänheten och vårdpersonal. Det är i dag svårt att hitta patientens olika ”rättigheter” då de regleras i så många olika lagar. Som utredningen framför räcker dock inte detta utan det behövs en bredare satsning från staten och huvudmännen så att denna information blir lätt tillgänglig för alla. Ansvarskommitténs förslag på patientlag måste givetvis kompletteras med nya och kommande regler på området. De som utredningen nämner men även de förslag som presenteras i patientsäkerhetsutredningen (SOU 2008:117), om regeringen går vidare med dessa, måste beaktas.

Med vänlig hälsning

Lena Appelgren
Ordförande

Åsa Rundquist
Förvaltningschef